

יום הולדת לחיים נחמן ביאליק – המשורר הלאומי

חיים נחמן ביאליק נולד ב- י' בטבת תרל"ג, 9 בינואר 1873, ונפטר בכ"א בתמוז תרצ"ד, 4 ביולי 1934. ביאליק זכה לתואר "המשורר הלאומי". הוא נולד בכפר ראדי בתחום המושב של האימפריה הרוסית (כיום אוקראינה), התייתם מאביו בגיל צעיר ועבר לגור אצל סבו הקפדן והאדוק. בהיותו בגיל 15, כששהה בישיבת וולוז'ין, כתב את שירו הראשון "אל הציפור". ביאליק עזב את הישיבה והחל ללמוד לימודים כלליים. ביאליק השתתף בשני קונגרסים ציוניים וביקר בפעם הראשונה בארץ ישראל בשנת 1909. ב- 1924 עלה ביאליק לארץ ישראל ותרם להפיכתה של תל-אביב למרכז התרבותי והספרותי של היישוב. חלק גדול משיריו הם תגובה לאירועים בעלי חשיבות לאומית. ביאליק נחשב לחדשן בשירה העברית והשפיע על משוררים אחריו, וכינו אותו "דור ביאליק". הוא פעל גם בתחום השפה וחדש מילים כמו תברואה, חשמל, טכניקה ודפוס. חלק מהמילים שחדש נקלטו בשפה, וביניהן המילים: שלדג, פקה, מצלמה, ייבוא וייצוא, גחלילית. ביאליק הוא אחד המשוררים ששיריו מולחנים ביותר בזמר העברי. לאחר מותו הפך ביתו בתל-אביב למוזאון ולמרכז כינוסים תרבותיים וספרותיים.

משימה

מצאו הגדרות לערכים שבמסגרת, וכתבו מדוע, לדעתכם, היה ביאליק המשורר הלאומי.

לאומי – לאומיות

שִׁיר הָעֲבוּדָה וְהַמְּלָאכָה / חַיִּים נְחֵמָן בִּיאֲלִיק

מי יצילנו מרעב	מי יתן לנו כסות בקור?
מי יאכילנו לחם רב?	ומי בחשך יתן אור?
ומי ישקנו כוס חלב?	מי יעל מים מן הבור?
למי תודה, למי ברכה? –	למי תודה, למי ברכה? –
לְעֲבוּדָה וְלַמְּלָאכָה!	לְעֲבוּדָה וְלַמְּלָאכָה!

ומי נטע עצים בגן,
לפרי ולצל, כל מין וזן
ובשדות זרע דגן?
למי תודה, למי ברכה? –
לְעֲבוּדָה וְלַמְּלָאכָה!

מי הכין לנו פנת גג,
גדר לגן, לכרם סג,
ומי טרח ומי דאג
לכבוד שבת, לכבוד החג?
למי תודה, למי ברכה? –
לְעֲבוּדָה וְלַמְּלָאכָה!

על-כן נעבד, על-כן נעמל
תמיד בכל ימי החל.
כבד העל, נעים העל!
ובעת הכנאי נשיר בקול
שירי-תודה, שירי-ברכה
לְעֲבוּדָה וְלַמְּלָאכָה!

1. השיר נכתב בשנת 1932, כשעוד לא הייתה מדינה. הוא נכתב על רקע השאיפה לשינוי תדמיתו של היהודי. מה היה המצב בארץ ישראל באותה תקופה? היעזרו במידע שלפניכם.

"כיבוש העבודה"

הרעיון התפתח בראשית ההתיישבות הציונית בארץ ישראל (העלייה שנייה). המטרה הייתה ליצור יהודי "חדש", יצרן ועובד בעבודת כפיים, השונה מהדמות של היהודי הגלותי אשר עסק בעיקר במסחר, במלאכה זעירה ובהלוואות בריבית. "כיבוש העבודה" נתפס כשלמות נפשית הנובעת, מצד אחד, משייכות לעם, ומצד אחר, מעבודת אדמה. ארץ נקנית ביזע ובעבודה, ולא בכסף ובדם.

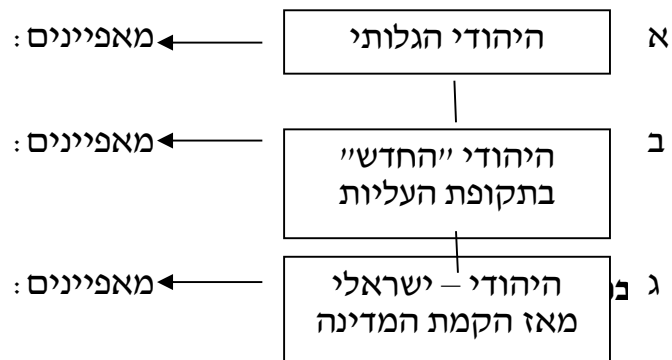
א"ד גורדון, איש העלייה השנייה, עלה לארץ בגיל מבוגר ועבד עבודת כפיים עם כל הצעירים.

מביטויו הידועים: **בְּעִבּוּדָה לְקִינּוֹ בְּעִבּוּדָה נִרְפָּא !**

דיון

לדעת א"ד גורדון, העבודה היא יסוד הקיום של האדם. מה דעתכם על תפיסה זו? (אין הכוונה רק לעבודת כפיים).

לפניכם תרשים המסכם את דמותו המשתנה של היהודי מאז הגולה ועד היום.

התחלקו לקבוצות, כל קבוצה תבחר את דמות היהודי שהיא מעוניינת לעסוק בו.

כתבו מה הם המאפיינים של הדמות. המאפיינים יכללו מקום חיים, עיסוקים, תפיסות חיים (יהדות כדת, כלאום), דימוי היהודי בעולם ועוד. הוכיחו את דבריכם באמצעות קטעי מקור.

2. המשורר מפרט מגוון של בעלי מלאכה. אילו הם?

3. את מי משבח השיר?

האם לדעתכם, השיר מתאים גם לימינו? נמקו את דעתכם.

מבנה וסגנון

4. השיר בנוי מחמישה בתים.

ארבעת הבתים הראשונים הם בעלי מבנה שונה מזה של הבית החמישי. מהו השוני? (רמז: מילות שאלה, תוצאה, סימני פיסוק ועוד).
מה משותף לכל חמשת הבתים?

5. השיר רווי שאלות הקרויות "שאלות רטוריות". מה תפקידן?

<p>שאלה רטורית – שאלה שאין מטרתה לקבל תשובה ממשית, אלא לעורר ולהבחין בבעיה או ברעיון.</p>
--

6. שימו לב לחרוזה. היכן היא זהה?

מילים מילים...

7. בשיר קיימים ביטויים המוכיחים את האהבה לעבודה. העתיקו אותם.

8. א. מצאו בשיר מילים **נרדפות**.

ב. מצאו בשיר מילים **מנוגדות**.

9. לפניכם צירופים עם המילה "**עבודה**" מתוך "מילון אבן שושן המרוכז". העתיקו את כל הצירופים, וכתבו לחמישה מהם משפטים מתאימים.

עבודה בעיניים [בלשון הדיבור]: אמירת דברים בכוונה להטעות ולהונות.
עבודה זרה: 1. פולחן אלילים (הרבה בתלמוד); 2. שם מסכת במשנה ובתלמוד בסדר נזיקין, העוסקת בדיני איסור של עבודת אלילים; 3. כינוי למלאכה בזויה, עבודה שהיא זרה ומאוסה על הבריות.
עבודה יזומה: עבודת דחק, עבודה שמספקת הממשלה כדי להקל את האבטלה.

עבודה לפי הספר: שביתה חלקית המתבטאת בעבודה בקצב אטי, כאילו על-פי הפירוש המילולי של הכתוב בספר ההוראות.

עבודה מְפָרֶקֶת: עבודה קשה ומעייפת.

עבודה פרודוקטיבית: עבודה יצרנית, עיסוק בדברים מועילים לפרט או לכלל.

עבודה סיזיפית: עבודה קשה שאינה מביאה תועלת לעושיה, הוצאת כוח לבטלה.

עבודה שבלב: תפילה מתוך רגש פנימי אמתי.

עבודה שחורה: מלאכה פשוטה, שאינה דורשת ידיעה מקצועית, אלא כוח גופני לביצוע פעולות מכניות בלבד.

עבודת אדמה: חקלאות, פלחה, עיבוד שדות לשם קבלת יבולם.

עבודת אלילים (גְלוּלִים): עבודת כוכבים ומזלות. כינויים רווחים בתלמוד לפולחן לאלילים.

עבודת גִּמְרֵ/גִּמְרֵ: חיבור בעל אופי מחקרי של תלמיד בבית ספר גבוה, או בבית ספר תיכון, לשם קבלת תואר או תעודה.

עבודת דנאידות: משל לעבודת סרק שאין לה סוף [ראו ערך **חבית**, **חבית של דנאידות**].

עבודת ה' (יהושע כ"ב כ"ז). **עבודת הבורא** (שולחן ערוך א, ד) : קיום המצוות המעשיות לפי הדת.

עבודת יד : מוצר שנעשה בידיים, ולא במכונות בבית חרושת.

עבודת ידיים : עבודה המבוצעת בידי אדם, ולא במכונות.

עבודת מתנה : 1. מעשה התנדבות, דבר שאדם עושה שלא כדי לקבל פרס ; 2. כינוי לעבודת הקודש שניתנה לכוהנים וללוויים במקדש.

עבודת כפיים : עבודה פיזית, הנעשית בידיים, כגון נגרות ומכונאות.

עבודת מטה : עבודת הכנה שיטתית ומסודרת בנושא מורכב, הנעשית בידי קבוצת מומחים, והצגתה לשם דיון וקבלת החלטות.

עבודות עפר : עבודות הנעשות בציוור מכני כבד לשם הכנת תשתית לכביש, לבניית בתים וכדומה.

עבודות ציבוריות, עבודות שיש בהן תועלת ציבורית אזרחית, כגון סלילת כבישים, דרכים, ביוב וכדומה.

עבודת נמלים : כינוי לעבודה הדורשת טיפול ממושך ומייגע בפרטים רבים וקטנים.

עבודת המלך : כינוי לשירות בצבא.

עבודת עבד : עבודה קשה מתוך ניצול מוחלט של כוחות העובד.

עבודת פרך : 1. עבודה קשה המפרכת את גופו של העובד ומתישה את כוחותיו. 2. עבודת כפייה שנתחייב בה אסיר.

עבודת הקדש : פולחן דתי, קיום המצוות המעשיות.